

'เขื่อนแก่งเสือเต้น' แก้น้ำท่วม กทม. ป่าสักทอง4พันล้าน...คุ้มหรือไม่?

แม้จะครบ 1 ปีแล้วกับมหาอุทกภัย 2554 แต่วันนี้ หลายคนก็ยังไม่หายหวาดผวา โดยเฉพาะชาวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ได้ตั้งแต่พระนครศรีอยุธยา ลงไปถึงกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล งบประมาณกว่า 3.5 แสนล้านบาท ถูกรัฐบาลตั้งขึ้นเพื่อเตรียมรับมือพร้อมๆ กับหลายๆ โครงการไม่ว่าจะเป็นการลอกท่อลอกคลอง ก่อแนวกำแพงกันน้ำ ไปจนถึงการปลูกฝาย "โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น" ในพื้นที่ ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่ ที่เคยรับไปช่วง พ.ศ.2540 ขึ้นมาอีกครั้ง

ทั้งที่มีเสียงทักท้วงและข้อมูลทางวิชาการจากหลายฝ่ายระบุว่า แก่งเสือเต้นไม่สามารถป้องกันน้ำท่วม กทม. หรือภาคกลางได้ ในทางกลับกัน พื้นที่แก่งเสือเต้นยังเป็นสถานที่หนึ่งที่ถูกกัดเซาะอย่างหนัก ซึ่งเคยมีการประเมินราคาไว้เป็นอย่างดี ถึง 4,000 ล้านบาท และยังไม่รวมความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ดังกล่าวอีกมากมาย วันนี้สก๊อปหน้า 5 จะพาไปรับฟังเสียงของกลุ่มคนที่ศึกษาพื้นที่แก่งเสือเต้น ว่าแท้จริงแล้วโครงการดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้จริงหรือไม่

ย้อนรอย 'มหากาพย์แก่งเสือเต้น'

หากจะพูดถึงเขื่อนแก่งเสือเต้น* ที่มีประวัติและเรื่องราวอันยาวนานราวกับเป็นมหากาพย์นี้ ก็ต้องย้อนไปเมื่อปี พ.ศ.2522 เมื่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) มีความคิดที่ผันน้ำจากแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวินลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีโครงการสร้างเขื่อนในลุ่มน้ำยม พื้นที่ตั้งของแก่งเสือเต้นรวมอยู่ด้วย โดยเรียกว่า "โครงการผันน้ำกก" และเริ่มมีการศึกษาเมื่อปี พ.ศ.2524 แม้ตอนนั้นได้รับความสนใจจากทั้งนักการเมืองและกลุ่มนายทุนเป็นจำนวนมากในการร่วมผลักดัน โดยเฉพาะหลังจากปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมา

นิคม พุทธา อดีตเจ้าหน้าที่มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เล่าย้อนไปถึงเรื่องราวเมื่อ 20 กว่าปีก่อน โดยหลังจากสัมปทานป่าไม้กับบริษัท เอกชนหมดลงในปี พ.ศ.2532 ทางกรมป่าไม้ได้เร่งประกาศเขตอุทยานแห่งชาติในพื้นที่ที่ยังเหลืออยู่ ซึ่งในเวลานั้น สถานการณ์ลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ดังกล่าวรุนแรงมาก และว่าการลักลอบตัดไม้ทำลายป่านี้เอง ที่เป็นสาเหตุให้ไม่มีพื้นที่ดูดซับน้ำ และทำให้เกิดน้ำป่าหลากเข้าท่วมเมืองในที่สุด

"คนที่เคยอยู่กรมป่าไม้ วันนี้นำมาเป็นรัฐมนตรี เขาน่าจะคิดได้ สาเหตุที่น้ำท่วม จะเป็นลุ่มน้ำยมตอนกลางหรือเจ้าพระยาตอนล่าง น้ำแล้งน้ำท่วมไม่เกี่ยวกับแก่งเสือเต้น แต่เป็นเพราะพื้นที่ป่าต้นน้ำของลุ่มน้ำยม โดยเฉพาะลุ่มยมนถูกทำลาย เมื่อฝนตกลงมาก ความสามารถในการกักเก็บน้ำน้อยลง น้ำก็ไหลบ่าทะลักอย่างรวดเร็ว ก็ไม่รู้ว่าจะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของรัฐบาลใหม่ ปัจจุบันรัฐบาลมีงบประมาณมากขึ้น มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มากขึ้น เทคโนโลยีก็ดีขึ้น แต่ทำไมรัฐบาลรักษาป่าต้นน้ำไว้ไม่ได้" คุณนิคม กล่าว

ดร.ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ อาจารย์คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่เข้ามาทำการศึกษาผลกระทบจากการสร้างแก่งเสือเต้นตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่เริ่มคิดจะก่อสร้าง และได้ร่วมต่อสู้กับชาวสะเอียบมาโดยตลอด เล่าว่าในช่วง พ.ศ.2536-2538 เป็นช่วงที่การต่อสู้ระหว่างชาวบ้านกับรัฐและกลุ่มนายทุนเป็นไปอย่างดุเดือด เนื่องจากในเวลานั้น มีบริษัทต่างชาติที่ทำงานให้กับธนาคารโลก (World Bank) ซึ่งสนับสนุนการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นเข้ามาสำรวจพื้นที่และเกิดปะทะกันกับชาวบ้าน ถึงขั้นที่เรียกว่าเลือดตกยางออกมาแล้ว ซึ่ง ดร.ไชยณรงค์ ได้ตั้งข้อสังเกตถึงความไม่ชอบมาพากลของการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นไว้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะสาเหตุการสร้างที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน

"ปี 2521 บอกว่าผันน้ำจากกก ปี 2525 มีคนคัดค้านเยอะ ก็บอกว่าเขื่อนนอกประเทศไว้ผลิตกระแสไฟฟ้า พอปี 2534-2535 เกิดภัยแล้ง ก็บอกว่าสร้างไว้แก้ภัยแล้ง แต่มาปี 2538 เกิดน้ำท่วม ซึ่งไม่ใช่หน้าจากแม่น้ำยม แต่เป็นน้ำที่อยู่ใต้ จ.แพร่ ลงไป ก็บอกว่าต้องสร้างเพื่อป้องกันน้ำท่วม มาวันนี้เกิดอุทกภัยภาคกลาง ก็บอกว่าต้องสร้างเพื่อป้องกันน้ำท่วม จะเห็นว่าเหตุผลการสร้างเขื่อนมันเปลี่ยนไปตลอดเวลา ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลยในหลักวิศวกรรม" นักวิชาการจาก มม.มหาสารคาม กล่าว

น้ำท่วม-ภัยแล้ง : ใครได้ประโยชน์?

"วันที่น้ำท่วมบางระกำ กับสุโขทัย วันที่ 13 กันยายน มีนักการเมืองบอกว่าต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ผมก็เปิดเข้าไปดูเว็บไซต์ของกรมชลประทาน ก็พบว่าวันที่น้ำท่วม แต่ที่บ้านห้วยสัก จ.แพร่ ปริมาณน้ำระบุน้อย จนถึงขั้นน้อยวิกฤติ คือมันน้อยมาเป็นอาทิตย์แล้ว ซึ่งผมคาดว่าน้ำน่าจะมาจากพื้นที่แถวๆ สวรรคโลก หรือศรีสัชนาลัย"

เป็นการตั้งข้อสังเกตจาก ศศิณี เกลิมลาภ เลขาธิการมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ถึงสาเหตุที่น้ำท่วมปีนี้ และยังกล่าวต่อไปอีกว่าความจริงแล้ว หากไม่มีผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง การแก้ปัญหาหากเป็นไปได้ตามโครงการตั้งแต่เมื่อหลายสิบปีก่อนแล้ว

จากอยุธยาไปลงตั้งแต่คลองหก เป็นต้นไป พอไหลไปยังคลองสามวา ส่วนหนึ่งจะเข้าแม่น้ำบางปะกงผ่านทุ่งบางน้ำเปรี้ยว กับอีกส่วนจะเข้า Flood Way ที่ลาดกระบังไหลไปสมุทรปราการ ซึ่งแถวนั้นเขาเตรียมเครื่องสูบน้ำจำนวนมหาศาลรอไว้แล้ว แต่หลักฐานคือน้ำไม่ลงไปที่หนองเสือ พอมันไปไม่ได้ มันก็ไหลเอ่อกลับมาทางคลองหนึ่ง คลองสอง พร้อมๆ กับประจูนั่นอื่นๆ ในปทุมธานีแตก น้ำก็เลยไหลไปเข้า กทม.ฝั่งตะวันตกที่ไม่มีระบบป้องกันใดๆ ไม่เหมือนกับฝั่งตะวันออกที่เขา มีระบบป้องกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยใช้คลองรังสิตระบายน้ำเข้าสมุทรปราการ” เลขาธิการมูลนิธิสืบนาจะเสถียร กล่าว

บริหารน้ำโดยไม่ต้องสร้างเขื่อน

เลขาธิการมูลนิธิสืบนาจะเสถียร กล่าวต่อไปอีกว่าความจริงน้ำท่วมใหญ่ปี พ.ศ.2554 หากมีการบริหารจัดการที่ดี โดยไม่มีปัจจัยทางการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการยอมให้น้ำท่วม

คุณศศิธรเล่าย้อนไปถึงกรณีที่เกี่ยวข้องกัน คือโครงการเขื่อนแม่วงก์ โดยพื้นที่ดังกล่าว เมื่อเกือบ 30 ปีก่อน มีที่ว่างใกล้ชุมชนซึ่งเพียงพอให้สร้างอ่างเก็บน้ำที่จุน้ำได้ถึง 600 ล้านลูกบาศก์เมตรสามารถทำการเกษตรได้ราว 3 แสนไร่ แต่ก็มีนักการเมืองเข้าไปครอบครองพื้นที่ อพยพผู้คนเป็นจำนวนมากเข้าไปอยู่อาศัยเพื่อทำธุรกิจตัดไม้จนสร้างเขื่อนไม่ได้ ส่วนพื้นที่ในป่า ก็มีเพียงแค่ความจุเพียง 200 ล้านลูกบาศก์เมตรเท่านั้น ซึ่งไม่คุ้มค่าต่อการสร้าง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลด้านภัยน้ำท่วม หรือภัยแล้งก็ตาม ขณะที่กรณีเขื่อนแก่งเสือเต้นนั้น หากสร้างเสร็จจะรับน้ำได้เพียงลำห้วยสาขา 11 จุดที่อยู่ตอนบนของกลุ่มน้ำยมที่ยาว 115 กิโลเมตรเท่านั้น ขณะที่พื้นที่ได้เขื่อนยังมีลำห้วยสาขาอยู่ถึง 66 จุด ความยาวของแม่น้ำยมได้เขื่อนคือ 620 กิโลเมตร แน่่อนว่าหากฝนตกได้เขื่อน ก็เท่ากับว่าเขื่อนแก่งเสือเต้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้ ซึ่งก็เป็นไปตามข้อมูลของกรมชลประทานข้างต้นที่ปริมาณฝนใน จ.แพร่ร้อยละ 100 ก็เท่ากับว่าต่อให้พุดถึงภัยแล้ง ก็ไม่คุ้มค่าอยู่ดีที่จะสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นดังกล่าว

“ปัญหาอุทกภัยปีที่แล้ว มีพื้นที่ 2 จุดที่ควรจะเป็นทางผ่านของน้ำแต่มันไม่ไป จุดหนึ่งคือสุพรรณบุรี เขื่อนเจ้าพระยาที่อันน้ำไว้ที่นครสวรรค์ ก็บอกว่าปล่อยน้ำไม่ได้ต้องให้ชาวบ้านภาคกลางเก็บข้าวเสร็จก่อน ทั้งสุพรรณ ทุ่งอ่างทอง ทุ่งสิงหนวีร์ ผมไม่ได้บอกนะว่าเกี่ยวข้องกับใครหรือเปล่า จริงๆ ผมก็เข้าใจชาวนา แต่ภาวะวิกฤติแบบนี้มันรอเก็บข้าวได้ไหม

กับอีกจุดหนึ่งคือหนองเสือ ปทุมธานี น้ำควรจะต่อไหล

จ.สุพรรณบุรี บางส่วน เพื่อเร่งระบายน้ำที่ นครสวรรค์ เช่นกัน จากอยุธยาถึง กทม. หากยอมให้น้ำเข้าหนองเสือไปยัง Flood Way ความเสียหายจากน้ำท่วมคงน้อยกว่าที่เป็นอยู่ พร้อมกับตั้งข้อสังเกตถึงพื้นที่อีกจุดหนึ่ง คือพื้นที่บึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่แก้มลิงสำหรับพักน้ำขนาดใหญ่มาตั้งแต่สมัยโบราณเช่นกัน แต่ปัจจุบันมีการถมพื้นที่ที่รุกเข้าไปในเขตบึงมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้พื้นที่พักน้ำเหลือน้อยลง รวมทั้งยกตัวอย่างการขยายทางน้ำ “บางระกำโมเดล” ว่าเป็นโครงการที่ดีเพราะช่วยให้น้ำระบายไปเร็วยิ่งขึ้น

“น้ำท่วมเป็นธรรมชาติของมัน ถ้าไม่มีอะไรเข้าไปแทรก ระบบป้องกันที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ทำให้มันลดระดับเร็วขึ้น ถ้าน้ำไปตามระบบของมัน เพราะไปเข้าพื้นที่ที่เขาเตรียมไว้ กทม.น้ำอาจจะยังท่วมบ้าง แต่ก็ท่วมในระดับที่รอขังรอวังบนถนนได้ ไม่ใช่ท่วมสูงแบบนี้ หรือที่สุโขทัย เขื่อนแก่งเสือเต้นแก้ปัญหาได้แค่ 6 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นทางแก้ที่ดีกว่า คือน่าจะเพิ่มความสูงแนวกันน้ำสัก 10 เปอร์เซ็นต์ แล้วก็ป้องกันอย่าให้น้ำล้นได้เมือง แค่นี้ก็เพียงพอแล้ว” คุณศศิธร กล่าวทิ้งท้าย

สำหรับกรณีเขื่อนแก่งเสือเต้นกับการแก้ไขปัญหาที่ท่วมภัยแล้ง ได้มีข้อเสนอจากหลายหน่วยงานระบุว่าไม่คุ้มค่าพอที่จะสร้าง เช่น งานวิจัยขององค์การอาหารและการเกษตรโลก (FAO) ด้วยเหตุผลเรื่องการป้องกันน้ำท่วม เขื่อนแก่งเสือเต้นสามารถเสียหายปัญหาน้ำท่วมได้เพียงร้อยละ 8 เท่านั้น โดยหากต้องการจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ โครงการพัฒนาวิทยาศาสตร์ทางเลือกนโยบายการจัดการลุ่มน้ำยม (SEA) ซึ่งให้เห็นว่ามมีทางเลือกมากมายโดยไม่ต้องสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เช่น การทำทางเบี่ยงน้ำเลี้ยงเมือง การทำแก้มลิง การพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก ขณะที่มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ได้เสนอ 19 แผนงานการจัดการน้ำแบบบูรณาการ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาทั้งน้ำแล้ง น้ำท่วม ได้อย่างเป็นระบบทั้งลุ่มน้ำยม โดยที่ไม่ต้องสร้างเขื่อนแต่อย่างใด

วันเสียแต่ว่า มีใครบางคนต้องการประโยชน์จากเม็ดเงินมหาศาลในการสร้างเขื่อน รวมไปถึงไม้สักทองมูลค่ากว่า 4 พันล้านบาท ในพื้นที่ดังกล่าว

SCOOP@NAEWNA.COM